

врегулювання спору суддею-медіатором. Цю модель впроваджували у 4 місцевих та адміністративних судах (м. Біла Церква, м. Донецьк, м. Івано-Франківськ, м. Вінниця), де було проведено 83 інфосесій, 50 медіацій і було укладено 33 угоди за підсумками процедури медіації. За результатами вказаних процедур судді відмічали, що усі зазначені вище переваги мали місце у практичній медіації і, як наслідок, виправданим є розвиток зазначених механізмів мирного вирішення правових спорів за участі суддів-посередників.

Безумовно, впровадження посади судді-медіатора є виправданим заходом з точки зору економічності (суди як інституції уже існують із певною матеріально-технічною базою). Вказане нововведення не суперечить вимогам Закону України «Про судоустрій і статус суддів», оскільки суддя, у такому разі, буде виконувати неоплачувану роботу в рамках своєї суддівської діяльності. Також важливим аргументом «за» введення посади судді-медіатора є і те, що українське суспільство готове сприймати нові інституції в рамках існуючої системи, однак не готове сприймати нову процедуру відкрито і неупереджено.

Федорчук М. Д.,
асистент кафедри публічного права,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ПРИРОДА ПОДАТКОВО-ПРАВОВОЇ МЕДІАЦІЇ

«Я був розорений тільки двічі: перший раз, коли програв судову справу, а другий – коли виграв суд. А тому краще погана мирова угода, ніж гарний процес».

Ф.Вольтер

Українське суспільство перебуває на етапі зміни ціннісних орієнтирів з державоцентристських на людиноцентристські, пріоритету інтересів не держави, а людини, ключової ролі верховенства права та прав людини, як найвищої суспільної цінності. Україна обрала європейський вектор розвитку, що стало началом трансформаційних процесів у правовому регулюванні різних сфер суспільного життя, в тому числі у сфері оподаткування, зокрема щодо відносин держави та платника податків. Якщо слідувати етатистському (державоцентристському) розумінню права, то податки є атрибутом держави,

метою яких є забезпечення діяльності державної влади⁵⁹. В такій державі платник податків не може в повній мірі захистити свої права. А відповідно до людиноцентристської доктрини податкове право притаманне не державі, а людині, яке остання повинна мати можливість належним чином захистити у разі виникнення конфлікту⁶⁰.

Загалом способи вирішення спорів можна розділити на дві групи: перша група – це традиційні способи вирішення спорів у державних судах, друга – нетрадиційна, так звані альтернативні способи розв'язання конфліктів (без участі державних судів), наприклад медіація⁶¹. Застосування альтернативних способів вирішення податкових спорів дозволяє платнику податків скористатися більш гнучкими та менш формалізованими способами вирішення існуючих правових конфліктів. Даний підхід є своєрідною гарантією реалізації закріпленого Конституцією України права людини будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи⁶².

В сучасній правозастосовній практиці судове вирішення податково-правових спорів не завжди є ефективним. Судова система України не справляється із завданням відновлення порушених прав платника податків через надмірну завантаженість суддів, що спричиняє недостатнє вивчення фактичних обставин справи, недотримання норм матеріального та процесуального права, недотримання процесуальних строків. Тому сторони несуть значні матеріальні та моральні збитки і величезну втрату часу. Проте найістотнішою проблемою є невиконання або неналежне виконання судових рішень. Про це наголошує і у своїй практиці Європейський суд з прав людини: часто у рішеннях проти України визнається факт порушення права на справедливий суд внаслідок невиконання рішень національних судів⁶³. Тому все більше існує необхідність у запровадженні альтернативних способів вирішення податкових конфліктів, зокрема податкової медіації.

Правове регулювання медіації здійснюється в першу чергу актами Європейського співтовариства. Відомо, що одним з пріоритетних завдань Ради

⁵⁹ Гаврилюк Р. А. Антопосоціокультурний код податкового права: монографія. Книга 2. Константи податкового права / Р. А. Гаврилюк. – Черновці: Черновицький нац. ун-т, 2014. – С. 49–50.

⁶⁰ Гаврилюк Р. О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід: монографія / Р. О. Гаврилюк. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 478–479.

⁶¹ Самойленко А. Альтернатива судовим баталіям: переговори, медіація та третейський суд // Правовий тиждень, №17 від 27 квітня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppp.com.ua/news/1990.html>.

⁶² Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. (Редакція від 30.09.2016 р.)

⁶³ Рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15 жовтня 2009 року, заява № 40450/04 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_479; Рішення ЄСПЛ у справі «Сокур проти України» від 26 липня 2005 року, заява № 29439/02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_351.

Європи та Європейського Союзу є надання допомоги державам-членам у здійсненні справедливого правосуддя та розробці альтернативних методів розв'язання конфліктів. Безумовно, така допомога перш за все полягає у виробленні певних стандартів відповідно до яких держави-члени мусять привести своє законодавство у відповідність до взятих ними правових зобов'язань. Зокрема, йдеться про рекомендації та керівні принципи, які було викладено в Рекомендації щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи) Res (2001)9⁶⁴ та Керівних принципах для кращого виконання наявної Рекомендації щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами. У резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 24 січня 2003 року № A/RES /57/18, якою затверджено типовий закон комісії ООН по праву міжнародної торгівлі щодо міжнародної комерційної примирної процедури наголошується, що погоджувальна процедура, або посередницька діяльність, застосовується в міжнародній і національній практиці як альтернатива судового розгляду. Слід зазначити також ст. 33 Статуту Організації Об'єднаних Націй, де медіація (посередництво) визнана як засіб мирного вирішення спорів. Етичні стандарти діяльності, принципи медіатора закріплені в Європейському кодексі поведінки для медіаторів, який був розроблений ініціативною групою медіаторів-практиків при підтримці Європейської комісії від 2 червня 2004 року⁶⁵. Останній став підґрунтям для розроблення Кодексу етики медіатора Українським центром медіації⁶⁶. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони міститься також альтернативний арбітражу механізм вирішення спорів. Зокрема, у Главі 15 йдеться про медіацію (посередництво) – процес досягнення взаємопогодженого рішення на основі всеохоплюючих та прискорених процедур за допомогою посередника (ст. 327)⁶⁷. Проте, на жаль вищевказані акти не роблять акцент на податковій медіації.

⁶⁴ Рекомендація щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи) Res (2001)9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf>.

⁶⁵ Європейський кодекс поведінки для медіаторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf.

⁶⁶ Кодекс етики медіатора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/ua/about_center/mediator_code_of_ethics/.

⁶⁷ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

На даний момент і в Україні відсутній законодавчий акт, який регулював б податкову медіацію. Верховною Радою України 03.11.2016 року в першому читанні прийнятий Проект Закону про медіацію № 3665 від 17.12.2015 року, який містить основні положення про медіацію, розкриває процес медіації, визначає на законодавчому рівні статус медіатора та основні вимоги до цієї діяльності⁶⁸. Також є зареєстрований законопроект від 28.12.2014 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо введення процедури медіації)», в якому зазначається, що платник податків та контролюючий орган, з метою позасудового врегулювання спору шляхом досягнення угоди про податкові зобов'язання, можуть провести за ініціативою платника податків, переговори за участі уповноваженої особи (медіатора)⁶⁹.

Під час дослідження природи податково-правової медіації слід зробити акцент на її перевагах при вирішенні спорів між платником податків та фіскальними органами. По-перше, добровільність, тобто сторони за власною ініціативою приймають рішення щодо участі в медіації та усвідомлюють, що вирішення конфлікту може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва. По-друге, процес медіації економічно вигідніший для обох сторін, як для платника податків, так і держави в порівнянні з витратами, пов'язаними з традиційним способом вирішення спорів. По-третє, нейтральність, оскільки під час процесу медіатор не займає позицію однієї зі сторін, а тільки допомагає сторонам знайти найкраще для обох рішення. По-четверте, рівність сторін, адже під час процесу медіації фіскальні органи та платник податків перебувають на одному рівні, їм надається однакове право висловлювати свої думки та погляди щодо предмету спору, пропонувати свої умови для того, щоб знайти рішення, яке буде вигідним для них обох. По-п'яте, медіація проводиться у коротші терміни, на відміну від судового захисту прав платника податків, в якому судовий розгляд та виконання рішень займають тривалий час. По-шосте, процес медіації є конфіденційним, забороняється розкриття інформації про якість проходження справи чи пропонувані рішення.

Отже, застосування медіації при вирішенні податкових спорів в повній мірі можливе лише в людиноцентристській державі, де діє верховенство права, реалізуються права людини та існує можливість забезпечення та захисту прав платника податків та розв'язання конфліктів. Розвиток податкової медіації

⁶⁸ Проект закону України «Про медіацію» від 17.12.2015 року за реєстраційним номером 3665 [Електронний ресурс]. – Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/wcbproc4_1?pf3511=57463.

⁶⁹ Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 року за реєстраційним номером 1666 [Електронний ресурс]. – Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/wcbproc4_1?pf3511=53239.

дозволить досягти більших результатів з меншими витратами. Як у платника податків, так і у органів Державної фіскальної служби завжди залишається вибір звернутися до суду за захистом прав чи застосування альтернативного способу вирішення спору – медіації. Це допомогло б державі відновлювати довіру платника податку до фіскальних органів, останнім у свою чергу вибудовувати партнерські відносини з платниками податків, швидко отримувати справедливі суми оподаткування до бюджету, а платникам податків мати швидкий ефективний процес пошуку справедливого рішення на принципах паритетності сторін.

*Філіппова А. О.,
студентка НаУКМА*

МЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Стан сучасного розвитку суспільних відносин в Україні демонструє високі показники соціальної активності населення та поширення механізмів саморегулювання суспільних відносин. Наслідком зазначених процесів стало формування свідомого українського громадянського суспільства.

Зазначені процеси логічно відображаються у вітчизняних правових тенденціях, зокрема це стосується розвитку галузей приватного права. Особливу увагу варто приділити відносинам у сфері господарського права, учасники яких виступають суб'єктами господарювання у сфері суспільного виробництва. Зростання активності та відповідальності учасників цивільного обороту створює умови для того, щоб держава делегувала частину своїх повноважень у певних сферах інститутам громадянського суспільства⁷⁰. В багатьох розвинутих державах приклад такого делегування покладено в основу інституту судійства. Завдання із забезпечення кращого доступу до правосуддя, як складова політики Європейського Союзу із розбудови території свободи, безпеки та правосуддя, має передбачати доступ як до судових, так і до позасудових способів врегулювання спорів⁷¹.

⁷⁰ Kovach K. Mediation: Principles and Practicc. – Wfest Group, 2000.

⁷¹ Пухаленко В. П. Деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах, як складова політики Європейського союзу / В. П. Пухаленко // Форму права. – 2012. – № 3. – С. 585–589 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/ejournals/FP/2012-3/12pvrpec.pdf>.